

УДК 811.111'373.7

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1\(40\).137079](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1(40).137079)

Четайкіна В.В.

асистент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛЕЇЗМІВ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ ХХ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена вивченню функціонального аспекту біблеїзмів в американському президентському дискурсі ХХ століття. Розглянуто жанрові різновиди політичного дискурсу, зокрема, президентський дискурс та його особливості. Проаналізовано особливості використання біблеїзмів в інавгураційних промовах американських президентів.

Ключові слова: біблеїзм, президентський дискурс, інавгураційна промова.

Четайкіна В.В. Функционирование библеизмов в американском президентском дискурсе ХХ века. *Статья посвящена изучению функционального аспекта библеизмов в американском президентском дискурсе ХХ века. Рассмотрены жанровые разновидности политического дискурса, в частности, президентский дискурс и его особенности. Проанализированы особенности использования библеизмов в инаугурационных речах американских президентов.*

Ключевые слова: библеизм, президентский дискурс, инаугурационная речь.

Chetaykina V.V. Functioning of biblical words and phrases in the American presidential discourse of the twentieth century. *The article is devoted to the study of the functional aspect of biblical words and phrases in the American presidential discourse of the twentieth century. Genre varieties of political discourse, in particular, presidential discourse and its features are considered. The peculiarities of using biblical words and phrases in the inaugural address of American presidents are analyzed. The inaugural address belongs to the ritual type of presidential discourse. The analysis showed that biblical words and phrases are widely used in this type of political discourse in particular, lexical unit God. They represent such basic concepts as faith, freedom, human rights.*

Key words: biblical words and phrases, presidential discourse, inaugural address.

У сучасному мовознавстві дискурс визначається як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та ін. факторами; мовлення, яке розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах) [7].

Згідно із класифікацією В.І. Карасика, в основі якої лежать соціологічні критерії (дискурсивна обстановка, статусно-рольові характеристики учасників дискурсу та дистанція (проксемика) спілкування), існують такі типи дискурсу: особистісно-орієнтований (персональний) та статусно-орієнтований (інституціональний). В персональному дискурсі мовець виступає як особистість зі всім багатством свого внутрішнього світу, а в інституціональному – як представник певного соціального інституту [6; 10].

Одним із видів інституціонального дискурсу є політичний дискурс, який В. А. Маслова визначає як вербальну комунікацію у певному соціально-

психологічному контексті, в якому відправник та адресат набувають певні соціальні ролі згідно їхньої участі у політичному житті, яке і є предметом комунікації. Політичний дискурс як різновид інституціонального спілкування володіє системою конститутивних ознак та набуває низку функцій [8].

Виокремлюються такі жанри політичного дискурсу:

1. Інституційний політичний дискурс (офіційні виступи глав держави та її структур, парламентські дебати, передвиборча агітація, інтерв'ю політичних лідерів та ін.);
2. Офіційно-діловий політичний дискурс, в межах якого створюються тексти для співробітників державного апарата;
3. Мас-медійний політичний дискурс, в межах якого використовуються тексти створені журналістами, які поширюються через пресу, Інтернет, радіо, телебачення;
4. Тексти створені пересічними громадянами (листи та звернення, які є адресованими політикам чи державним установам, листи в ЗМІ та ін.);
5. «Політичні детективи», «політична поезія» та тексти політичних мемуарів;
6. Тексти наукової комунікації, які присвячені політиці [4].

Мета даної розвідки полягає в аналізі функціонування біблеїзмів в американському президентському дискурсі ХХ століття.

Президентський дискурс займає важливе місце в політичній комунікації. Президент є Главою держави, гарантом національної стабільності та добробуту. Тому мовленнєва діяльність Президента спрямована на підтримання його високого статусу та виконання покладених на нього обов'язків перед суспільством. Маючи всі ознаки політичного дискурсу, президентський дискурс має на меті одержання, збереження або розподіл влади. Проте президентський дискурс уособлює риси як інституційного, так і особистісного дискурсу, оскільки статус президента є унікально визначеним для держави. У структурі політичної комунікації дискурс Президента є способом презентації влади. Його зміст зумовлений завданнями Президента як вищого політичного інституту, а також ставленням суспільства до цього вищого політичного інституту. Тут важливу роль відіграє і створення позитивного іміджу Президента. Слід зауважити, що в усталених демократіях цей імідж створюється щодо інституту президентства в цілому, а в нових демократіях – щодо окремої людини. Серед основних характеристик дискурсу Президента слід виділити стратегічність, всеосяжність та публічність. Президент повинен бачити перспективу розвитку держави і, як стратег, має розставляти пріоритети на благо своєї країни. Обраний ним пріоритет повинен стати точкою розвитку, вплив на яку матиме найкращий результат [9, 5–6].

На основі проаналізованої літератури, а також беручи до уваги характер основної інтенції, виділяємо такі жанри президентського дискурсу США як ритуальний, орієнтаційний та агональний. Суть ритуальних жанрів президентського дискурсу полягає в тому, що вони сприяють збереженню та передачі влади та спрямовані на реалізацію ідеї національної єдності. До ритуальних жанрів належать:

- інавгураційне звернення президента до нації (Inaugural Address);

- прощальна промова президента (Farewell Address);
- Різдвяне/Новорічне звернення Глави держави до нації (Christmas speech);
 - застільна промова (Toast-meal speech);
 - ювілейна / святкова промова, присвячена важливим датам, врученню премій, відкриттю форумів, фестивалів, виставок (Jubilee / Anniversary speech, Speech / Remarks on the occasion of ...);
 - суботнє радіо звернення президента до нації (Saturday Radio Address) [11, 12].

Серед ритуальних жанрів особливе місце посідає інавгураційне звернення президента США до нації. Інавгурація президента – це урочиста подія вступу кандидата, який переміг у виборах, на посаду Глави держави. В США інавгураційна церемонія проводиться у Вашингтоні в один і той же день, а саме 20 січня рівно ополудні. Цю дату встановили в 1933 році згідно з поправкою в Конституції. Церемонія вступу нового президента на посаду є особливим ритуалом і традиційно супроводжується певними атрибутами. Так, урочиста подія відбувається на схилі Капітолійського пагорба, а будівлю Капітолію прикрашають національними історичними прапорами США. Серед символів інавгураційного ритуалу президентів США особливе місце посідає Біблія. Слід наголосити, що майже всі новообрані Президенти приносили присягу, текст якої передбачений в Конституції США, кладучи руку на Біблію та виголошуючи звернення до Бога. Уперше це зробив перший Президент США Джордж Вашингтон 30 квітня 1789 року.

Проголошення інавгураційного звернення є ще одним символом інавгураційної церемонії, актом формального введення новообраного президента на посаду. Аудиторія очікує від президента, що він виступатиме в своїй статусній ролі, продемонструє свою готовність та здатність виступати як лідер великої держави, а також розуміння усїєї відповідальності та усвідомлення обмежень, які накладені на виконавчу владу. Як вважають вчені К.Кемпбелл та К.Джеймисон, в інавгураційному зверненні поєднуються осмисленість минулого та майбутнього нації на тлі сьогодення, виголошується хвала всьому, що об'єднує дану общину, використовується елегантний літературний стиль, прийоми підсилення, перебільшення, акцентування того, що вже відомо аудиторії [13].

Цитати та алюзії відіграють важливу роль у сприйнятті тексту цільовою аудиторією. Проте для успішного донесення повідомлення автор повинен враховувати її фонові (соціо-культурні) знання. Тому не випадково саме Біблія, завдяки своїй універсальності та всепоширеності, стала основним прецедентним текстом у промовах американських Президентів. Як стилістичний засіб слова та вислови із Біблії у художньому й публіцистичному стилях літературної мови слугують для увиразнення піднесеності, урочистості та динамічності розповіді [12, 48]. Термін “біблеїзм” має низку дефініцій у науковій літературі. На думку О. Ахманової, термін “біблеїзм” – це словосполучення, цитата (речення) або слово достеменно встановленого біблійного походження, що входить до лексичного складу мови [2, 66].

За А. Біріхом та Й. Матешичем, біблеїзми – це ті мовні одиниці, що пе-

рейшли до тексту-приймача з Біблії, або ті, на які вплинула її семантика [3, 41]. За Р. Зорівчак, "біблеїзми" – це окремі слова та фразеологізми (в широкому розумінні цього терміна, включно з прислів'ями та приказками), які, відірвавшись від біблійного тексту, широко вживають у мовленні, побутовому та літературному [5, 103]. Н. Андрейчук визначає біблеїзм як зафіксовану в тексті Біблії фразеологічну одиницю, що має синтаксичну структуру словосполуки, де семантична єдність домінує над структурною роздільністю компонентів, які утворюють цілісність [1, 56].

Ми дотримуємось думки, що біблеїзми включають не тільки фразеологічні одиниці, а й поодинокі слова, зокрема власні назви.

Насамперед, відзначимо широке вживання номінативної одиниці *God* у досліджених промовах. Так, зокрема, Дж.Ф. Кеннеді у своїй промові 3 рази згадує Всевишнього, пов'язуючи це із ключовими пунктами своєї промови. На самому початку звернення Кеннеді зазначає, що він присягає перед народом та Богом захищати встановлені предками принципи:

"For I have sworn before you and Almighty God the same solemn oath our forebears prescribed nearly a century and three quarters ago" (16).

У дослідженій промові чітко прослідковується впевненість Кеннеді у тому, що права людини даровані Богом:

"...the belief that the rights of man come not from the generosity of the state, but from the hand of God" (16).

Він переконаний, що Господь заповідав звільнити поневолених, та наводить цитату з Біблії – слова пророка Ісаї:

"Let both sides unite to heed in all corners of the earth the command of Isaiah--to "undo the heavy burdens . . . (and) let the oppressed go free" (16).

Наприкінці промови Кеннеді звертається до своїх громадян із закликом йти вперед і вести за собою країну, прохаючи про Божу підтримку та благословення, однак, не забуваючи, що на землі його робота в руках людей:

"With a good conscience our only sure reward, with history the final judge of our deeds, let us go forth to lead the land we love, asking His blessing and His help, but knowing that here on earth God's work must truly be our own" (16).

Ще на один приклад цитування з посиланням на текст першоджерела натрапляємо в Першій інавгураційній промові Вільяма Клінтона:

"The Scripture says, "And let us not be weary in well doing: for in due season we shall reap, if we faint not" (16).

У своєму посланні Апостол Павло дає деякі вказівки щодо взаємного співжиття, а зокрема – робити добро ближньому. Президент Клінтон використав цю фразу в тексті промови з тією ж прагматичною метою, з якою вона вжита в тексті першоджерела: він закликав народ до нових звершень на благо усієї нації, а отже, кожного американця.

У своїх промовах Президенти також використали дво- чи трислівні біблеїзми. Цього вже достатньо, щоб у цільового читача, добре обізнаного з Біблією, створився відповідний контекст із біблійною фразою як ключовою. Прикладом такого вживання є фразеологічна одиниця біблійного походження *a promised land*, яка є в Другому інавгураційному зверненні Вільяма Клінтона. Цей біблеїзм видається нам добре відомим і означає місце, де на

людей очікують багатство, здоров'я та щастя [14, 218].

Longman Dictionary of English Idioms подає таке визначення цього біблеїзму: *the (or sometimes a) promised land a pleasant land or situation to which one looks forward with eagerness: ... her ambition was always to come to England which she thought of as a promised land. (Nova Nov 74) // ... it is important to remember that Revie cannot lead England to the promised land in one match. (Daily Mirror 30 Oct 74) [N] From the Bible referring to Canaan, the land that was promised to the Jews by God. (15, 187)*. Згідно з Біблією, Господь сказав Аврааму, який був відданий Йому і слухняний, вийти із своєї землі й дому свого батька і йти до землі Ханаанської, яку Він йому покаже. Зате Він утворить від Авраама великий нарід і благословить його. Земля Ханаанська – земля, яку Господь пообіцяв Авраамові за відданість. Ось, до прикладу, рядки з Біблії:

“And it shall come to pass, when ye be come to the land which the Lord will give you, according as he hath promised, that ye shall keep this service”.

Президент Клінтон назвав землею обітованою США – державу, яку створили батьки-засновники на принципах демократії та рівності. І дещо трансформуючи цей фразеологізм, він наголосив на тому, що на порозі третього тисячоліття головним завданням всіх американців є не лише зберегти засади, але й надалі розвивати цю могутню наддержаву:

“Guided by the ancient vision of a promised land, let us set our sights upon a land of new promise” (16).

Як бачимо, у другому випадку Клінтон використовує стилістичний прийом зміни складу фразеологічного звороту (*a land of new promise*), яким підкреслює те, що Америка – країна нових можливостей.

Отож, на підставі дослідження переконаємось, що Біблія посідає важливе місце в житті американського народу. Американські Президенти, використовуючи Святе Письмо у своїх промовах як прецедентний текст, ще раз наголошують на важливості Його істин для всього народу.

Список літератури

1. Андрейчук Н. І. Біблеїзми з точки зору когнітивної семантики / Н. І. Андрейчук, І. Д. Карамішева // Вісник Державного університету “Львівська політехніка”. – 2000. – № 381 : Проблеми лінгвістики науково-технічного і художнього тексту та питання лінгвометодики. – С. 55–58.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. М. : Сов. Энциклопедия, 1969. – 607 с.
3. Бирих А. Из истории русских библейских выражений / А. Бирих, Й. Матешич // Русский язык за рубежом. – 1994. – № 5–6. – С. 41–46.
4. Дедушкина Т.А. Жанровое пространство политического дискурса // *Studia Linguistica*. Випуск 5/2011. – С. 472–477.
5. Зорівчак Р. П. Біблеїзми у нашому мовленні // Кримська Світлиця, 2006. – № 38. – С. 103.
6. Карасик В.И. Язык социального статуса. – М.: ИЯЗ: Перемена, 1992. – 329 с.
7. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. И. Ярцева. – Москва : Советская энциклопедия. – 1990. – 685 с.
8. Маслова В. А. Политический дискурс: языковые игры или игры в слова? / В. А. Маслова // Политическая лингвистика. – Вып. 1(24). – Екатеринбург, 2008. – С. 43 – 48
9. Почепцов Г. Стратегические коммуникации : стратегические коммуникации в политике, бизнесе и государственном управлении / Г. Почепцов. – К. : Альтерпрес, 2008. – 216 с.

10. Слышкин Г.Г. Аксиология языковой личности и сфера наивной лингвистики / Г.Г.Слышкин // Социальная власть языка: сб. науч. тр. – Воронеж, 2000. – С. 87–90.
11. Спиридовский О. В. Лингвокультурные характеристики американской президентской риторики как вида политического дискурса: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук / О. В. Спиридовский. - Воронеж, 2006. - 24 с.
12. Українська мова. Енциклопедія. Видання друге виправлене і доповнене / Ред. колегія: Русанівський В. М. та ін. – К. : “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 820 с.
13. Campbell K.K., Jamieson K.H. Inaugurating the Presidency // Form, Genre and the Study of Political Discourse. Columbia (S. Car.), 1986.
14. Chamber's Dictionary of Idioms: English-Ukrainian semibilingual. – К. : Всеуито, 2002. – 475 с.
15. Longman Dictionary of English Idioms / [director, Thomas Hill Long]. – Longman Group Limited, 1980. – XX, 387 p.
16. American Rhetoric. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com>

References

1. Andreychuk, N. I. (2000). Bibleyizmi z tochky zoru kognitivnoyi semantyky. In Visnyk Derzhavnoho universytetu “Lvivska politehnika”. № 381: Problemy lnhvistiki naukovotekhnichnoho y khudozhnoho tekstu ta pytannya lnhvometodiki, 55-58.
2. Akhmanova, O. S. (1969). Slovnyk lnhvistychnykh terminiv. M.: Sov. Entsyklopediya.
3. Birikh, A. Z, Mateshich, Y. (1994). Iz istoriyi rosiyskykh bibliynykh vyraziv. In Rosiysku movu za kordonom. 5-6, 41-46.
4. Dedushkyna, T.A. (2011). Zhanrove prostir politychnoho dyskursu. In Studia Linguistica. Vypusk 5, 472-477.
5. Zorivchak, R. P. (2006). Bibleyizmi u nashomu movlenni. In Krymska Svitlytsya, 38, 103.
6. Karasyk, V.I. (1992). Mova sotsialnoho statusu. M. : IYAZ: Zmina.
7. Lnhvistychnyy entsyklopedychnyy slovnyk (1990) / Hol. red. V. I. Yartseva. Moskva: Radyanska entsyklopediya.
8. Maslova V. A. Politychnyy dyskurs: movni ihry abo ihry v slova? / V. A. Maslova // Politychna lnhvistyka. - Vyp. 1 (24). - Yekaterynburh, 2008. - S. 43 – 48
9. Pocheptsov, H. (2008). Stratehichni komunikatsiyi: stratehichni komunikatsiyi v politytsi, biznesi i derzhavnomu upravlinni. K.: Alterpres.
10. Slyshkin, H.H. (2000). Aksiolohiya movnoyi osobystosti ta sfera nayivnoyu lnhvistyky. In Sotsialna vlada movy: zb. nauch. tr. Voronezh, 87-90.
11. Spiridovskiy, O. V. (2006). Lnhvokulturni kharakterystyky amerykanskoji prezydent-skoyi rytoryky yak vydu politychnoho dyskursu: Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk.Voronezh.
12. Ukrayinska mova. Entsyklopediya. (2004). Vydannya druhe vypravlennya y dopovnene / Red. kolehiya: Rusanivskyy V. M. ta in. - K.: “Ukrayinska entsyklopediya” im. M. P. Bazhana.
13. Campbell, K.K., Jamieson, K.H. (1986). Inaugurating the Presidency. In Form, Genre and the Study of Political Discourse. Columbia (S. Car.).
14. Chamber's Dictionary of Idioms: English-Ukrainian semibilingual. (2002). - K.: Vseuyto.
15. Longman Dictionary of English Idioms (1980) / [director, Thomas Hill Long]. Longman Group Limited.
16. American Rhetoric. Retrieved from: <http://www.americanrhetoric.com>

Стаття надійшла до редакції 27.03.2018 р.